

МАРК ЛЕВІ

ЗАКОХАНИЙ ПРИВИД

РОМАН

Марк Леві

Закоханий привид

Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга»

2019

УДК 821.133.1

Леві М.

Закоханий привид / М. Леві — Книжний Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2019

ISBN 978-2-221-15787-9

Можливо, ви вважатимете мене божевільним, однак покійний батько розмовляє зі мною. Я бачу його привид, і це не галюцинації. Усе ще не вірите? Я теж гадав, що з'їхав з глузду. Батьків привид з'явився з дивним проханням: допомогти йому віднайти спокій по той бік життя. Для цього я маю викрасти прах його коханої Камілли, яку навіть не знаю, щоб поєднати їх назавжди. Виявляється, навіть там, де вже немає нічого, залишається місце для любові. І це дуже романтично, але на все про все я маю лише три дні. І місію, що здається цілком нездійсненною.

УДК 821.133.1

ISBN 978-2-221-15787-9

© Леві М., 2019
© Книжний Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2019

Содержание

1	6
2	11
3	16
4	24
5	30
Конец ознакомительного фрагмента.	34

Марк Леви

Закоханий привид

© Marc Levy/Versilio, 2019

International Rights Management: Susanna Lea Associates

© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2021

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2021

* * *

Моєму батькові

Я люблю, коли музика будить привидів, заснулих у мені.

Девід Бові

Тобі було вісім років. Я готував сніданок, доки ти складав речі в портфель. Ти зайшов до кухні. Я почув твої кроки за спиною й озирнувся. Поглянувши на мене великими очима, ти запитав:

– Скажи, тату, як це – бути батьком?

Я промовчав, а тоді відповів:

– Будеш яечню?

Мені не до снаги було знайти прості слова, на які ти чекав. Моя відповідь ховалася деінде: у ніжній усмішці, яку я тобі дарував, у знанні, що тобі до смаку, – і не лише на сніданок, а й протягом решти дня й усіх прийдешніх днів. Мабуть, усе це й означає бути батьком, але я не зміг дібрати належне пояснення для тебе. Нас розділяли кухонний стіл і сорок років. Дивлячись на тебе, я гадав, що мусив би раніше відмовитися від свого юнацького егоїзму, раніше зустріти твою маму й зачати тебе також раніше. Чи стали б ми ближчими, якби різниця у віці була не такою великою? Певно, я так ніколи й не зміг відповісти на твоє запитання, проте без упину ставив його сам собі. Мені слід було зникнути, аби ти вирушив на пошуки, почав перебирати скарби пережитих нами миттєвостей і спільних розмов, збирати заснулі спогади, наче зошити до портфеля, щоб нарешті захотіти пізнати нас обох. Хіба не ця чудернацька гра життя відродила мене сьогодні, аби нарешті нас поєднати? Сьогодні, коли ти не просто мій син, а справжній чоловік.

* * *

1

У залі «Плейель»¹ панувала порожнеча. І якщо надворі весняне сонце зігрівало місто після м'якої зими, усередині сяяв один-єдиний промінь, що, розгинаючи пільму, огортав сцену й занурював фортепіано в напівтемряву, де мерехтіли пилинки.

Концерт № 2 Рахманінова – це витвір для знавців. Такий, для якого замало самої лиш віртуозності. Виконуючи його, Тома мусив щоразу ставити під сумнів усе, чого, на власну думку, досягнув. Граючи, він повсякчас прагнув досягнути невидиме, оприявити пережиті раніше емоції, зануритись у спогади, щоб віднайти шлях із дитинства у завтрашній день, коли до цієї концертної зали прийдуть тисячі людей, аби послухати його, і кілька пар досвідчених, але критичних вух, щоб його оцінити.

Щойно змовк останній акорд, промінь трічі блиснув. Машиніст сцени втрачав терпіння.

– Зараз, я вже майже закінчив, іще один раз – і зникаю, – гукнув Тома.

– У вас усе чудово виходить, повірте мені, – відповів голос із-за куліс.

Тома міг би посміятися, що його гру оцінює світлотехнік, але він довіряв слуху Марселя. По ширості, цей чоловік відвідав значно більше концертів, ніж сам музикант: він освітлював оркестри, що приїжджали з усього світу. Тоді чому ж Тома мав би менше вірити йому, аніж своєму диригентові, який не вважав за потрібне з'явитися на його генеральну репетицію?

– Мені час повертатися додому, месє Тома. І я не можу зачинити вас тут, хоча не сумніваюся, що така ідея вам би сподобалася. Ідїть, розважтеся. У вашому віці є значно цікавіші справи, ніж стирчати цілу ніч у цій залі. – Чоловік, який доброзичливістю й розміром живота міг би позмагатися із самим Гаргантюа, вигулькнув на сцені. – У вас усе чудово виходить, кажу вам. Я певен, що Рахманінов скаче з радощів, дивлячись на вас із небес.

– Краще б він мене просто слухав, – зітхнув Тома, накриваючи клавіші фортепіано кришкою. – І до речі, чому ви взагалі вирішили, що монстр, який написав такі складні партитури, заслуговує раю?

– Саме з названої вами причини, – відповів світлотехнік, тягнувши Тома до службового виходу. – Може, він вас і слухає. Але я щодня бачу зі своєї кабінки, як ви граєте, і повірте, музика лине просто з ваших очей, навіть коли ви їх заплющете. Якщо зіграєте так само завтра, це буде триумф.

– Ви надто люб'язні, Марселю.

– Та годі. Щоб ви скисли зі своєю люб'язністю! Пензлюйте вже звідси! – вигукнув машиніст сцени, підштовхуючи Тома до дверей. – На мене вдома чекає дружина, і якщо я ще затримаюся, навряд чи вона зустрине мене з розкритими обіймами. Ідїть уже до своєї подружки. Займайтеся чим захочете, але годі себе накручувати. Страх – поганий помічник. До завтра! Я прийду на годину раніше, якщо раптом ви захочете ще раз провести репетицію...

Самотність піаніста проявляється ще біля службового виходу. Часом Тома заздирив флейтистам, скрипалям і контрабасистам, які залишали концертну залу в супроводі свого інструмента. Молодик сховав руки в кишені піджака й вийшов на вулицю Дарю, міркуючи, як би згаяти час.

Він міг би зателефонувати давньому другові, запропонувати йому повечеряти в ресторані, але Серж щойно розійшовся з коханою, і сама тільки думка про розмову з ним виснажувала Тома. Ідеальним би було товариство Філіппа, але той знімав рекламне відео десь між Польщею та Угорщиною. Неподалік розташувалася галерея Франсуа. Тома міг би дійти туди пішки, але пригадав, що минулого тижня вирішив провести репетицію замість того, щоб прийти на відкриття виставки друга, а Франсуа – істота злопам'ятна. Софі не відповіла на його останні повідомлення. Мабуть, знову вирішила покласти край їхнім епізодичним й епістоляр-

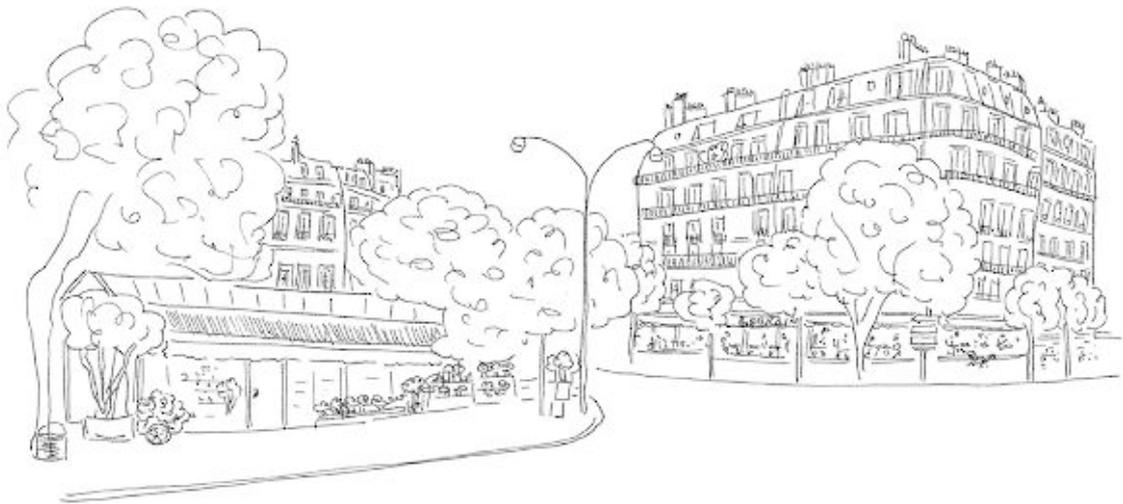
ним стосункам – і більше не пускає до свого ліжка, коли йому так бракує тепла. Або ж вона зустріла когось іншого. Однак це також ненадовго. Одного вечора сама зателефонує.

Проминаючи ресторан «Ля Лоррен», Тома зупинив погляд на парі за столиком. Милуватися площею Терн із таким зачудуванням можуть тільки туристи або ж коханці, у яких щойно почався цукерково-букетний період. Тома перейшов через дорогу і рушив до квіткового ринку, що облямовував круглу площу. Він узяв надзвичайно ароматні фрезії та жасмин, бо мати найбільше любила білі квіти.

Тримаючи в руках величезний букет, піаніст заскочив у 43-й автобус і вмовився біля вікна. Тротуарами бігли перехожі. Коли світлофор загорівся червоним, автобус зупинився, і біля нього з'явилась елегантна дівчина на велосипеді. Вона притиснула долоню до шибки, щоб не ставити ноги на землю, й усміхнулася Тома. Автобус поїхав далі, а Тома озирнувся й побачив, як незнайомка зникає в транспортному потоці вулиці Монсо.

Раптом у пам'яті зринув спогад. Тоді Тома щойно виповнилося двадцять років, він супроводжував батька на відкриття виставки данського художника. Виходячи з музею Жакмар-Андре2, він задивився на жінку, яка крокувала їм назустріч бульваром Осман. Вона проминула їх, а тоді рушила далі. Те, що жінка й Тома презирнулися, не лишилося поза увагою батька, який одразу ж узявся пояснювати, що вулиця – невичерпне джерело зустрічей; місце, де можливо все. Мовляв, скільки дурнів прагнуть спокусити дівчат у барах, намагаючись вести нерозбірливі розмови в гаморі клубів чи модних ресторанів. У душі Реймон був справжнім донжуаном і повною протилежністю свого сина, сором'язливість якого не раз висміювали друзі під час спільних прогулянок.

Тома вийшов на зупинці «Осман-Міроменіль» і попрямував до вулиці Треяр. Він зайшов у під'їзд і натиснув на кнопку дзвінка квартири на п'ятому поверсі.

- Ти без ключів? – здивувалася Жанна, відчиняючи йому в самому халаті.
- Я їх повернув тобі понад десять років тому.
- От щоб хоч матері добре слово сказав. А ці квіти для мене чи в тебе романтична вечерея?
- У холодильнику є щось смачне? – поцікавився Тома, прослизав до передпокою.
- Тоді вони для мене, – відказала Жанна, забираючи букет, і додала дорогою на кухню: – Який потужний аромат!
- Могла б просто подякувати, – гмикнув Тома.
- Не чекай на подяку від жінки, коли даруєш їй квіти. Краще подивися, з якою турботою вона ставитиме їх у вазу. Хіба батько тебе не навчив?

Тома відчинив дверцята холодильника й озирнувся до матері:

– Можна взяти тарілку шинки?

– Ох, ти просто геній романтичних розмов, любий. На щастя, сьогодні вечеряєш на самоті. Я маю на увазі зовсім сам, тому що в мене плани, і я не збираюся їх змінювати. Але я рада тебе бачити, лишайся, скільки забажаєш. Можеш навіть тут заночувати, якщо хочеш.

Тома поставив тарілку на стіл і обійняв матір.

– Щось не так? – ніжно запитав він.

– Ти зараз мене задушиш, а ще мені лоскотно, – весело відповіла жінка, звільняючись із його обіймів. – А що непокоїть тебе?

Жанна стала навшпиньки і зняла вазу з полиці.

– Ти хвилюєшся через концерт? Ми вчинимо як завжди. Щоб не додавати тобі страху, я вдам, ніби не прийду. І, як добра мати невдячного сина, який не забронював мені місця в першому ряду, розчинюся в глибині зали.

Утомленим, але водночас змовницьким жестом Тома витягнув з кишені два квитки.

– Один для тебе, а інший – для Колетт. Але попроси її не аплодувати після кожної частини, це збиває з пантелику.

– Зроблю все, що мені до снаги, – пообіцяла Жанна.

Мати забрала квитки й заховала їх під халат.

– Ти так і не сказав, чим я завдячую такому розмаїттю квітів. Букет неймовірний! – мовила вона, нарешті його прилаштувавши. – Але аромат надто сильний, тому я не ставитиму його в спальні. Не ображайся.

– Сьогодні минає п'ять років, відколи тато залишив нас. Я не знав, чи ти про це згадаєш, але подумав, що краще прийти до тебе...

– Синку, це тебе він залишив п'ять років тому. Від мене він пішов значно раніше, тому всі ці роковини дуже мало важать для мене.

– Тобі вже варто переодягнутися, – запропонував Тома. – Не знаю, які там у тебе «плани», але час спливає.

– Якщо тобі нудно розмовляти зі мною, іди вечеряй на кухню, – мовила Жанна і вийшла.

Тома дивився, як мати зникає в коридорі квартири в стилі Осман3, де він виріс. Чоловік накинувся на тарілку з шинкою і скористався миттю самотності, щоб перевірити повідомлення. Філіпп розповідав, що нового на зйомках, скаржився на сніг і на проблеми з командою, яка не знала жодного слова ні французькою, ні англійською. Проте Варшава чарівна, а полячки – ще кращі. Тома й не думав сперечатися: минулого року його запросив виступити польський оркестр філармонії. У піаніста лишилися найкращі спогади про той концерт (а ось про готель – трохи гірші). Він любив їздити в турне, адже це була нагода побувати в усьому світі й познайомитися з музикантами з різних країн. Однак кар'єра соліста мала свої наслідки для особистого життя. Якось у нього був пристрасний роман зі скрипалькою із Сицилії Анною, з якою він познайомився два роки тому під час італійського турне. За півроку їм вдалося насолодитися грудневими вихідними в Берліні завдяки Шостаковичу, вечором березневого четверга в Мілані, де їх поєднав Бах, травневою п'ятницею у Стокгольмі в ритмі фуги Брамса, чий фортепіанний концерт № 1 ре-мінор, огорнувши коханців уночі, навіки став «їхньою» музикою. Кохання під концерт Брамса, коли ви піаніст і скрипалька, – джерело несподіваних див. Червень їх розлучив, липень віддалив іще більше, у вересні Гріг зробив усе можливе, щоб наново розпалити їхнє полум'я, дарма що то було у Відні... Їхнє кохання згасло в Мадриді на початку зими. Відтоді Тома ніколи не вдавалося виконати перший концерт Брамса, не вислухавши зауваження диригента щодо надмірно особистісної інтерпретації адажіо.

– Ти залишаєшся? – запитала мати вже біля дверей.

Тома підвівся й поставив тарілку в раковину.

– Постав, я сама. Мені подобається мити посуд, коли ти йдеш. Так виникає відчуття, ніби ти досі тут мешкаєш.

– Я повертаюся додому, – відповів він. – Мені потрібно поспати, щоб бути у формі завтра.

– Я щось наплутала чи ти посадив нас у восьмому ряду?

– Це найкращі місця.

– Такі, на яких ти точно мене не побачиш, так?

– Ти чудово знаєш чому.

– Один-єдиний раз за все життя тобі здалося, ніби ти прочитав у моєму погляді невдоволення твоїм виконанням. Тобі було шістнадцять, і ти ще навчався в консерваторії. Може, час уже це забути за терміном давності?

– Мені не здалося, я це побачив. І через тебе зазнав невдачі на конкурсі.

– Або мої очі й справді не брехали, і ти почав фальшивити на тому конкурсі з найперших нот. Наскільки мені відомо, відтоді ти вдосконалив свою майстерність.

– Ти ж знаєш, як кажуть: дорослий – це дитина з боргами.

– Отже, ти довіку будеш моїм боржником, синку. А поки можеш лишатися тут, скільки забажаєш.

– У тебе ніде не залежалася пачка цигарок?

– Я гадала, що ти більше не палиш.

– Саме тому в мене й немає цигарок.

– Пошукай у старому батьковому столі. Колетт користується нашими суботніми вечорами, щоб крадькома покурити. У її віці це жалюгідно. Тому вона «забуває» свою пачку у, здається, правій шухляді, іноді в лівій, щоб надати пікантності наступному візиту. Ти нічого не сказав про мій одяг. Як гадаєш, я досі приваблива?

Тома поглянув на вузьку чорну спідницю й білу блузку, в які вбралася мати. Здається, час не мав влади ні над її фігурою, ні над її елегантністю, ні над її любов'ю до епатажу.

– Усе залежить від віку твого залицяльника, – безтурботно відповів Тома.

– От хамло! – вигукнула вона з награною люттю. – Я це пригадаю, коли тобі знадобляться мої поради. Ну все, я побігла, а то точно спізнюся. Дивись не помри від веселощів.

Наспівуючи, вона подалася геть, чудово знаючи, що це надзвичайно дратує сина. Тома пішов до кабінету й покопирсався в обох шухлядах. Нарешті знайшов пачку під блокнотом і, відкривши її, дуже здивувався: замість тютюнових цигарок там лежали шість майстерно скручених косяків.

Тома курив траву тільки раз. Ще коли він входив у підлітковий вік, батько замучив його розмовами про руйнівний вплив наркотиків на юний мозок. Озброївшись фотографіями та статтями, старий надав беззаперчні докази того, що споживання наркотичних речовин могло назавжди пошкодити нервову систему і знищити всі його надії стати концертантом. Наполегливість батька-хірурга не минула без наслідків. Переступ є частиною життєвої науки – і, звісно, Тома наважився ризикнути. Один раз. На вихідних у Нормандії. Він дочекався другого вечора, щоб порушити заборону, переконавшись перед тим, що ті, хто курив напередодні, не страждають на нейрорухові розлади. Щоб перевірити це, він ставив на Сержеві й Франсуа досліди: змусив їх витримати естафету, побігати зі зв'язаними ногами, пограти в більбоке4 і в дартс. Друзі помстилися під час його бойового хрещення, трохи збільшивши дозу. Майже всю ніч Тома з блаженною усмішкою милувався, як корови вили собі гніздо між двома балками помешкання, де він відпочивав.

Проте цього вечора Тома охопило непереборне бажання курити, а оскільки знайдений косяк належав Колетт, найкращій материній подрузі, яка відсвяткувала своє сімдесятиріччя, він подумав, що нічого страшного не трапиться. У будь-якому разі дозволить собі одну, максимум дві затяжки.

Коли вогник запальнички наблизився до самокрутки, край паперового конуса зібгався. Перший клубок диму наповнив легені Тома, і оскільки насправді молодик ніколи не кидав палити, то з радістю видихнув його. Другий клубок диму дав йому такий жаданий спокій, а третій мав стати останнім, пообіцяв собі Тома, але вдихнув у четверте. Він відчув, як голова пішла обертом, і кинув недопалок у попільничку. Хитаючись, підвівся, щоб відчинити вікно.

Щойно Тома поклав долоню на ручку скляних дверей, як почув за спиною голос, від якого кров схолола в жилах: він миттєво впізнав батьків тембр.

* * *

1 Зала для концертів симфонічної музики в стилі ар-деко, розташована в VII окрузі Парижа. Може вмістити до 1900 глядачів. (*Тут і далі прим. перекл.*)

2 Французький художній музей, зведений у Парижі на правому березі Сени за часів Другої імперії. За значенням колекція музею поступається тільки Лувру.

3 Ідеться про відомий паризький архітектурний стиль XIX століття, названий на честь барона Жана-Ежена Османа (Haussmann), префекта Парижа, що займався модернізацією французької столиці у 1852–1870-х рр. Саме «османські» будинки відповідають за сучасний образ Парижа з листівок.

4 Більбоке – традиційна дитяча іграшка у вигляді кульки, причепленої до палички. У процесі гри кульку підкидають і намагаються зловити в чашечку або на вістря палички.

2

То було не просто запаморочення. Радше відчуття жахного очманіння для людини, що ненавиділа втрачати контроль над собою, людини, для якої від точності рухів залежить кожен день кар'єри. Така доля піаніста чи хірурга... такого, як його батько, що зненацька вигулькнув із потойбіччя.

Тома притиснувся до шибки, не відриваючи погляду від балкона квартири навпроти і сподіваючись опанувати себе.

– Відпусти вже цю ручку, ще ніхто не випадав із зачиненого вікна, – пожартував голос.

– Ти мене попереджав, – затремтів Тома. – Що ж я наробив? Що було у тих цигарках? Я пошкодив нейрони!

– Тома, заспокойся, будь ласка, – гарикнув голос. – Ти викурив косяк. Ти такий не перший і не останній. Визнаю, можливо, я трохи перестарався зі своїми засторогами. Але тоді ти був підлітком, і я боявся, щоб ти не взявся за важкі наркотики. І те, що ти мене чуєш, ніяк із косяком не пов'язано.

– Ніяк не пов'язано? – перепитав Тома, притиснувшись до вікна. – Я чую привида свого батька. Боже милий, як же все крутиться, зараз я втрачу свідомість.

– Залиш Бога у спокої. І дякую за «привида», це страшенно люб'язно. У тебе напад паніки, цілком виправданий за таких обставин. Пам'ятаєш, я вчив тебе маленького трюку, як здолати стрес перед виступом? Склади руки човником перед ротом, видихни і глибоко вдихни. CO₂ зробить свою справу, і тобі скоро стане значно краще. Якби я міг тебе підтримати, то з радістю це зробив би, але такої сили в мене немає. Те, що я прийшов і розмовляю з тобою, – уже подвиг.

У Тома підкосилися ноги; його тіло сповзло по вікну. Сівши на паркет, він згорнувся клубочком і сховав голову між колінами.

– Досить, Тома, годі поводитися як маленький. Це ж просто трава.

– Закуривши вперше, я побачив, як літають корови, а тепер чую привида свого батька. Ну чому я не можу жити, як усі решта? Щоб можна було добре поїсти – і не надиматися, як повітряна кулька, напитися – і не опинитися за крок до смерті?

– Те, що ти кажеш, гротескно. Кожен з нас страждає через надмірні насолоди, просто дехто це визнає, а дехто – блефує, ось і все.

– Благаю, нехай цей голос змовкне! – вигукнув Тома, затуляючи вуха.

– Я лише хотів тебе заспокоїти, не потрібно хамити.

От тільки Тома нітрохи не заспокоював голос мерця, який лунав так, наче батько сидів із ним в одній кімнаті.

– Якщо ти піднімеш голову, то побачиш сам, що чуття тебе не зраджують, – наполягав голос.

Тома глибоко вдихнув, а тоді випростався. У напівтемряві кутка він побачив знайомі обриси. Батько сидів у великому, обтягнутому чорною шкірою кріслі, де любив за життя читати, і доброзичливо спостерігав за ним. Його присутності було досить, аби в горлі застрягло єдине слово, що спадало на думку:

– Тато?

Роковини батькової смерті, стрес перед концертом, непозбувна втома і косяк, який точно не варто було викурювати... Мабуть, усього цього вистачило, щоб оживити те, чого нема.

– Я добре посплю – і завтра все буде нормально, – прошепотів він.

– Розкажи мені одного дня, що, по-твоєму, означає «нормально». Наприклад, те, що юнак твого віку, навіть гарний молодик, викапаний батько, віртуоз своєї справи, проводить вечір перед концертом на самоті ще й у материній квартирі? Якщо це твоя нормальність, то можеш залишити її собі. Підійди ближче, хочу тебе роздивитися.

Але Тома заляк на місці, шокований і наляканий видінням.

– Як хочеш. Я спробую сам підійти до тебе, але мої рухи поки що трохи непевні. Гадаю, ця справа налагодиться за кілька годин. Щоправда, для мене концепція часу зараз трохи змінилася.

Витріщивши очі, Тома спостерігав, як батьків силует переноситься з крісла до каміна, а звідти – уздовж стіни – до кутка столу.

– А в мене непогано виходить! – радісно вигукнув батько. – Розумію, тебе це шокує, але ти не жертва галюцинації, я справді тут. Повір мені.

– Таке відчуття, ніби я розмовляю з Марселем.

– Хто такий Марсель? – запитав Реймон.

– Головний світлотехнік зали «Плейель». Коли він коментує моє виконання, то завжди закінчує речення словами «Повірте мені, месье Тома».

– І ти йому віриш, цьому світлотехніку?

– Так, він великий меломан.

– А своєму батькові ти хоч трохи віриш?

– Марсель живий. Розумію, для тебе це дрібниця, але вона таки важлива! – Тома відчув, як його серце прискорено забилося. – І нащо я взагалі тобі відповідаю. Це ж просто наркотичний тріп!

– Зауваж, я розумів, що мені знадобиться трохи терпіння. Я був до цього готовий, хоча часу й обмаль. Що ж, повернімося до твого дитинства. Коли вечорами я сідав біля твого ліжка і розповідав історії, щоб ти заснув, історії, де траплялися феї, демони й істоти з магічними силами, що мешкали в далеких країнах, ти чув мій голос у темряві? Ти вірив у вигадані мною світи?

Тома кивнув на знак згоди.

– І що ж з тобою відтоді трапилося?

– Ти лишишся у цій кімнаті, я підведуся, піду у ванну й прийму душ, а коли повернуся, ти вже зникнеш, домовилися?

– Який же ти впертюх! Ти що, не радий мене бачити?

Тома не відповів. Він зібрав усі сили, щоб підвестися, і виконав обіцяне, ретельно причинивши за собою двері кабінету. Освіжившись, чоловік уместився на дивані у вітальні. У голові досі паморочилося, але Тома заплющив очі й задрімав.

* * *

Його розбудив скрегіт ключа. Тома підвівся й побачив сповнений ніжності погляд матері.

– Ти знаєш, що в тебе досі тут є власна кімната?

– Я не мав наміру лишатися, – відповів він, потягуючись.

Заціпеніння розвіялося, і Тома різко повернув голову, обстежуючи кімнату, наче загнана в пастку тварина.

– Що з тобою трапилося? – захвилювалася Жанна.

– Нічого, – відказав він, чухаючи потилицю. – Ти в курсі, що ничка твоєї подруги – не зовсім цигарки? Не дивно, що вона курить потай.

Жанна підвела голову й глибоко вдихнула.

– Ох! – повним каяття голосом мовила вона. – Мабуть, ти помилився шухлядкою. Цигарки Колетт – праворуч.

– А що тоді ліворуч?

– Не дивися на мене з таким осудом, у своєму віці я можу робити все, що забажаю!

– Заспокой мене. Це ти так біль погамовуєш?

– Одразу пафосні слова! Як я взагалі могла виростити настільки серйозного сина? Де ж я припустилася помилки у вихованні?

– Нормальні батьки скаржилися б на протилежне, хіба ні?

– Визнай, «нормальні батьки» – ще ті зануди. Перш ніж стати твоєю матір'ю, я була дівчиною з покоління «травня 68-го»5. Ми їздили без пасків безпеки – і волосся майоріло на вітрі; ми пили, курили і сміялися з усього, особливо із себе самих, не боячись нікого образити. Ми протестували, щоб розширити наші свободи, а не обмежити їх, і чудово знали, що таке особисте життя. Життя багатьох із нас виявилось дуже коротким, але тільки тоді воно й було справжнім!

– Що саме ти кладеш у свої косяки? – навмисно відсторонено запитав Тома.

– А що я маю туди класти? Траву! Проте дуже хорошу. Це як з вином: хмеліти треба тільки від найкращих сортів, інакше це банально і жалюгідно. Визнаю, вони трохи заміцні для незвичної людини. Можливо, голова гудітиме, коли прокинешся, але не хвилюйся, нічого такого, що зіпсувало б твій концерт. Але ж не міг ти опинитися в такому стані через мою маленьку самокрутку! Що трапилося?

Тома розповів матері про унікальну галюцинацію, яку побачив у сусідній кімнаті. Жінка замислено вислухала, а тоді визнала, що, можливо, перестаралася з дозою, коли крутила косяки.

– І що він тобі сказав? – уможовчуючись, запитала вона. У її голосі бриніла байдужість: ніби Тома переказував зустріч із сусідами на сходовому майданчику.

– Що я не випаду з вікна.

– Як дивно... А що ще?

– Нічого особливого. Щось про те, що він трохи забагато опікав мене в дитинстві...

– Трохи? Батько носився з тобою, як з писаною торбою, оберігав від усього на світі. Скільки разів я бачила, як дорогою до школи з тебе сім потів сходило! Але що поробиш? Він був лікарем і бачив епідемічні загрози повсюди. А про мене він з тобою взагалі не говорив?

– Мамо, то була галюцинація, а не світська бесіда.

– Про таке ніколи не знаєш напевно. Я також часом бачила його уві сні, після того як...

– Ти з ним розмовляла? І справді його бачила? – перервав її Тома, пожвавившись.

– Так, бачила, кажу ж тобі. І так, він зі мною розмовляв.

– А що він сказав тобі?

– Перепрошував, от тільки його вибачення не мали значення. Вечорами, коли він приходив до мене, я була трохи під кайфом, тому й не зізнавалася тобі. Батько в доброму здоров'ї?

– Такий, як і завжди... Але відповідати на твої питання – абсурд.

– Ти зрадив зустрічі з ним?

– Не впевнений. Ні.

– Шкода. Не кожному випадає така нагода.

– Я б чудово міг без цього обійтися, якщо вже тобі так цікаво. Зрештою, я на такому не знаюся. Може, якби я не накурився, то і зміг би отримати задоволення від зустрічі.

– Маю геніальну ідею! Повертайся до мене ввечері після концерту, ми спробуємо відтворити твій досвід. Я б дещо хотіла йому повідомити. Ти станеш моїм посланцем, – вона позмовницьки підморгнула.

Тома глибоко зітхнув.

– Мати запрошує мене покурити з нею, щоб я передав її повідомлення привида свого померлого батька. І ти ще питаєш, де припустилася помилки в моєму вихованні?

– А було б краще, якби я запропонувала тобі партію в бридж чи майстер-клас із макраме? Іди спати, у тебе завтра концерт, поговоримо про це іншим разом. Ми маємо право зайти привітати тебе після виступу чи це також завдасть тобі дискомфорту?

Тома поцілував матір у чоло і пішов.

Залишаючи її дім, він почувався трохи дивно, а тому вирішив повернутися автівкою. Чоловік дійшов до стоянки таксі, міркуючи дорогою, чи не варто зателефонувати Софі. Він як ніколи потребував її присутності, жадав розмови з людиною, яка б також вважала пережиту ним ситуацію ненормальною, яка б могла подарувати трохи співчуття. Але відмовився від такої думки, щоб Софі не вважала його божевільним.

* * *

Тома мешкав у двокімнатній квартирі на п'ятому – горішньому – поверсі. Довгий підйом пішки поставив його на ноги, і чоловік віднайшов рівновагу. Здавалося, тіло нарешті звільнилося від наркотика, що невимовно втішало молодика.

Перш ніж піти спати, він роззирнувся, підійшов до вікна, прилаштованого під самісіньким дахом будинку, і з усмішкою на вустах звернув погляд до неба.

– Якби ти тільки дізнався, що я пережив сьогодні ввечері, то першим би розсміявся. Я ледве не знепритомнів від страху, але було дуже приємно бачити тебе, тату, хай навіть у химерному сні.

Привид Реймона зачекав, доки Тома заснув, а тоді вмонівся в узніжжі його ліжка. Він також усміхався, дивлячись на сина.

* * *

5 Травень 1968 року – період масштабної студентської революції й загальнонаціональних протестів, спрямованих проти суспільства споживацтва і старого ладу. Йшлося не стільки про реформи в системі освіти чи економіці, скільки про зміни моральних звичаїв. Протестувальники виступали за смак до насолоди, індивідуалізм, свободу й лібертаріанство. Одне з ключових гасел – «Забороняти заборонено!».

3

Гамір глядацької зали долинав аж до куліс. У кожному, хто чув його, наростав страх, неначе здійснена вітром хвиля. Оркестр ключем вишикувався в коридорі, що вів до сцени. Згасло світло, і музиканти пішли займати свої місця. Вони налаштували інструменти в радісній какофонії, яка заспокоїла публіку. Потім настала черга з'явитися піаністу. Колетт вигукнула «Браво!», посиливши оплески глядачів. Диригент підійшов до пюпітра й привітав Тома, який піднявся зі свого стільця й привітався у відповідь. Марсель стояв за пультом керування, тому «Стейнвей» виблискував у практично небесному світлі.

Помах палички – і Тома наповнив легені повітрям, підняв п'ястки й зіграв восьмитактовий вступ – низку повільних акордів, подібних до бемкання дзвонів. Потім його пальці торкнулися клавіш зі слонової кістки, вивільняючи бурхливий потік вісімок. Невдовзі до нього м'яко приєдналися скрипки, тужливий спів яких нагадав про зимові вітри, що мчать крізь степ.

Тома заплющив очі – й опинився дуже далеко, в російських степах. В іншому світі й іншому часі, де не існувало нічого, крім романтичного ражу. Коли його пальці здійнялися до високих нот, Колетт підскочила на кріслі, щоб простежити за вправними руками, рухи яких сповнювали серце хрещеної гордістю. Жанна останньої миті впіймала її і змусила сісти на місце.

Виступаючи на сцені, Тома відчував незрівнянну радість. З ним розмовляли скрипки, перегукувалися гобої. Рахманінов написав концерт № 2, коли лікувався гіпнозом, і партитура розповідає про його повернення до життя. На початку першої частини композитор виходить із заціпеніння і під впливом магічного заклинання розповідає про біль пережитих митей. Тома і Рахманінов зливаються воедино, неначе привид композитора сидить поруч, поклавши пальці на долоні Тома... неначе...

Тома кинув швидкий погляд на залу й побачив у першому ряду батька. Старий завис над колінами молодої жінки, яка навіть не здогадувалася про його присутність. Піаніст пропустив кілька нот, добряче здивувавши диригента, але, на щастя, віртуозно виправився. Оркестр задавав мелодію, а фортепіано відповідало йому тендітним співом. Скориставшись паузою наприкінці першої частини, Тома витер піт з чола.

Повільно розпочалось адажіо, сповнене гармонії флейт і гобоїв. До них долучився Тома. Ще один швидкий погляд – батько закинув ногу на ногу й гордо всміхнувся. Диригент озирнувся, заінтригований черговим збоєм, що потонув у нестримній хвилі оркестрової музики. Тома виправився під час потужної атаки й вишуканого стакато.

- Щось йому заважає, – прошепотіла Колетт.
- От ти якраз і заважаєш, замовкни, – буркнула Жанна.
- Він пітніє, наче в лазні, хоча в залі панує крижаний холод.
- На нього прожектори світять. Стули нарешті пельку.
- Поглянь, він кидає дивні погляди на дівчину в першому ряду. Та годі, я ж не божевільна, ти ж сама бачиш, що з ним щось не так.
- Це з тобою щось не так. У нього все чудово, і грає він, як бог.
- Ну, якщо ти наполягаєш, я замовкну.
- Ось так, слухай і мовчи.

Сусіди почали шикати на їхнє базікання. Жанна покаюнно й заспокійливо всміхнулася до них, показуючи, що в її подруги не всі вдома.

- Виставляєш мене схибленою, хоча тобі самій клепки бракує, – буркнула Колетт.

Коли почалася третя частина, Тома залишив російські степи. Під час тривалого оркестрового алєгро піаніст щосили намагався зосередитися й не позирати на крісло, де Реймон то

закидав ноги одна на одну, то ставив їх рівно. Це страшенно дратувало Тома: ставши приви-дом, батько більше не мусив удавати, буцімто йому незручно сидіти.

На Тома чекало довге соло. Якщо він припуститься помилки, жоден інструмент не витягне його з халепи. Похмурі погляди диригента вже натякали на те, що чекає на піаніста наприкінці концерту. Треба було протриматися, доки не прийде підмога – флейти й гобої, – протриматися до останньої ноти попри тремтіння в пальцях, краплинки поту, що виблискували на чолі, і серце, ладне вискочити з грудей через примарну з'яву. Не повертати голову, забути про залу, не думати ні про кого, крім матері й хрещеної, які навідають його в гримерці. Це лишень маленький напад паніки, про який батько розповідав напередодні... Але ні, абсурдна думка. Батько нічого не міг йому розповісти, бо пішов у засвіти ще п'ять років тому.

Тома зіграв чотири фінальні акорди – і частина тріумфально завершилася, захопивши залу. Колетт підскочила з криками «Браво!», і всі глядачі приєдналися до неї, оглушивши музикантів громом аплодисментів. Диригент подав руку піаністові, дякуючи йому за гру, але коли їхні погляди перетнулися, Тома безпомилково прочитав лють.

Він вийшов на авансцену і тричі вклонився. Вибухнули оплески. Потім підвелись інші музиканти, щоб вислухати подяку підкореної публіки. Опустилася завіса, а до зали повернулося світло.

Диригент склав паличку й рушив до куліс.

– Вибачте, – перепросив Тома. – Я не дуже добре почувався.

– Я це зауважив. Нічого серйозного?

– Нічого такого, що б зашкодило завтрашньому виступу, присягаюся.

– Сподіваюся, – зверхньо відповів диригент і рушив до своєї гримерки.

А Тома пішов до своєї. Зняв фрак і чорні штани, убрався в джинси й футболку. Він зами-слено сів на стілець навпроти дзеркала, запитуючи себе: може, варто порадитися зі спеціалі-стом? У двері постукали. Не встиг Тома відгукнутися, як ті прочинилися. Зморений піаніст очікував побачити матір і хрещену, але цього вечора сюрпризи ще не закінчилися, тому він опинився сам на сам із Софі.

– Це був не Брамс, але ти також непогано впорався, – усміхнулася вона.

Дівчині неймовірно пасувала довга чорна сукня. Софі вклала волосся, неначе для вистави, нагадуючи Тома про часи, коли вони виступали на одній сцені.

– Я не знав, що ти в Парижі, – відповів він, підводячись.

– Примхи життя. Завтра їду далі. Я сумнівалася, чи варто заходити до тебе, і думала написати, уже повернувшись із Рима. Але ти здавався таким самотнім у мить прощання.

– Ти прийшла, це дуже важливо для мене.

– Проходячи зранку повз будівлю, я побачила твоє ім'я на афіші. Та ні, це дурна брехня, – мовила вона. – Часом я стежу за твоїми турне на відстані. Не запитуй чому, сама не знаю.

– Хочеш піти кудись повечеряти? – запропонував Тома.

– Тома, я зустріла одну людину. Людину, з якою мені добре. Я подумала, що зараз хороша нагода сказати тобі про це.

– Ти не мусиш переді мною звітуватися.

– Знаю, але так краще. Ти не гніваєшся на мене?

– За те, що ти щаслива? Чому я маю на тебе гніватися?

– Тому що з тобою я також була щасливою. Ти вів мене за собою, але не тягнув, тримав у руках, але не затримував, любив мене, але не жадав. Нічого тобі не нагадує? Та байдуже, це життя, я ні про що не шкодую.

– «Сезар і Розалі»б. Ми кілька разів дивилися фільм, коли виступали в Стокгольмі. Дуб-ляж був шведський, тому я переказував тобі діалоги.

– Навіть не усвідомлюючи, як боляче мені було.

– Він музикант?

– Ні. І тому, гадаю, наша історія має шанс. Він мешкає в Римі, ресторатор. Визнаю, це не дуже музично, але ми з тобою наче моряки. Нам потрібна тиха гавань, щоб не піти на дно.

– Я нічого в цьому не тямлю. Мабуть, ти маєш рацію.

Софі наблизилася, притиснулася до Тома і погладила його щоку.

– Ти також заслуговуєш на щастя, мій Тома. І коли зустрінеш ту єдину, не відпускай її так, як відпустив мене. Знайди в собі сміливість бажати кохання.

Вона поцілувала його в чоло і, розвернувшись, пішла до дверей.

– Я помиляюся чи ти справді пропустив кілька тактів під час адажіо?

Промовивши це, вона зникла.

Тома почекав кілька секунд, а тоді замислено повернувся в крісло.

– Яка вправна демонстрація жіночого генію! – вигукнув батько, з'явившись у дзеркалі. – Певно, вона збіса ретельно продумала свою помсту, але визнаю, це було на найвищому рівні. Яка жорстокість! А як вона погладила твою щоку, наче по-материнськи! От же ж гадюка, от же ж талант! – додав він, удаючи оплески. – Шах і мат, старий, вона поклала тебе на лопатки.

– Може, даси мені нарешті спокій? – буркнув Тома.

– Після того, що я тільки-но побачив? І не мрій. Я навіть не уявляв, що настільки занедбав твоє виховання почуттів. Сподіваюся, ти затишиш урок, який вона тобі дала. Їй знадобилися всього дві хвилини й кілька речень, аби показати, що ти тепер – тільки спогад. Це наче волейбол: спершу вона підбігає до сітки, щоб нагадати про близькість, яка досі вас єднає, а потім переходить до рішучої атаки, показуючи, що ти втратив своє щастя – яке, звісно, втілює сама. У тебе не було жодного шансу відбити м'яч. Мушу визнати: неймовірно. Їй мало було збити тебе з ніг, вона вирішила копнути твій труп, звернувши увагу на фальшиві ноти. От уже стерво!

– Ти завершив?

– Я сказав те, що мусив, ось і все.

– А фальшивими нотами я завдячую тобі.

– Та невже? А тобі не бракує нахабства. Наскільки мені відомо, це не я був на сцені.

– Але ти сидів у першому ряду на колінах якоїсь панянки, ніби випадково. І справді, що могло мене відволікти?

– У мене не так багато часу, тому не дорікай мені тим, що я прийшов послухати сина.

– А в тебе були цікавіші справи?

– Я міг би провести вечір у «Лідо»⁷ і, користуючись незвичністю свого стану, спокійно пройти за куліси.

– Але тебе не може бути там, у дзеркалі! Ти не можеш розмовляти зі мною, не можеш існувати, бо ти помер!

– Отже, одне з двох: або ти вперто заперечуватимеш усе, що відбувається, і ми втрачати цінні миті у здогадах, або ти визнаєш, що деякі речі відбуваються, навіть якщо ми й не маємо для них раціонального пояснення. Коли ще я був хлопчиськом – а саме в середині минулого століття, – вважалося, буцімто неможливо пересадити серце. Однак це вдалося. А за століття до того вважалося, начебто неможливо літати, хоча сьогодні до Сан-Франциско дістаються всього за одинадцять годин літаком. Тобі ще приклади потрібні?

– Але ж привидів не буває!

– У такому разі тибетці, китайці, японці й шотландці – усі ці культури, що протягом століть шанували їх, – просто купка тупаків, тоді як ти, саме ти – носій істини. Яка скромність!

У двері знову постукали, і Тома роздратовано запитав, хто там.

– Це твоя мати і Колетт, – прошепотів Реймон. – А на кого ти ще чекав? Сам розумієш: ні слова про нас. Я зникаю. Повернуся, щойно вони підуть.

Тома підвівся й пішов відчиняти двері. Колетт забігла першою, а за нею прослизнула Жанна.

– Ти неймовірно виступив! – вигукнула хрещена. – Один цьом – і ми тікаємо. Якщо ти, звісно, не хочеш хильнути по келишку з двома старенькими дамами. Твоя матуся розповідає всім і кожному, що я ку-ку.

– Ти його виснажуєш, Колетт, – зітхнула Жанна.

– Та годі, я хвилин десять не скаржилася точно.

Тома обійняв матір.

– Публіка була на сьомому небі, – мовила Жанна.

– Облиш небо в спокої, – зітхнув Тома. – Я зіграв препаскудно. Пощастило, що оркестр мене підтримав.

– А що я казала! – переможно вигукнула Колетт. – Я помітила, що ти був як не в своїй тарілці, але запевняю: слухачі бачили в цьому тільки запал. Твоя рідна мати нічого не помітила. А кого це ти так розглядав у першому ряду?

– Людину, яка давно зникла з мого життя, – відповів Тома, зиркнувши на своє відображення в дзеркалі.

Жінки заінтриговано презирнулися. Жанна взяла подругу під руку й потягнула до виходу.

– Даймо йому спокій, він стомився. Це мій син, я знаю його краще, ніж ти.

Вона попросалася, випхала Колетт, подарувала синові повітряний поцілунок і вийшла.

З коридору до Тома долинули протести хрещеної, а потім знову запала тиша.

Дзеркало відбивало тільки риси його обличчя. Мати мала рацію: він був блідим як смерть. Тома повісив сценічне вбрання, схопив шкіряну сумку, вимкнув світло в гримерці й вийшов.

За кулісами зустрів Марселя, який обмежився простим «доброго вечора». Тома вибіг через чорний хід і побачив батька, що сидів на капоті машини, закинувши ногу на ногу.

– Я б із радістю запросив тебе на вечерю, але... Можу скласти компанію, якщо хочеш піти перекусити.

– Я просто хочу побути на самоті.

– Ну й дурень, – мовив батько, поклавши йому руку на плече.

– Не варто було тобі так казати.

– Що мені не варто було казати? – запитав чоловік, який саме проходив повз Тома.

– Нічого, я не до вас звертався.

– Ви звернулися до мене на «ти», а це таки щось.

– Та ні, все ж таки нічого, – роздратовано відповів Тома.

– Даруйте, що наполягаю, але ви зазначили, що мені не варто було чогось казати. Тобто, по-вашому, я щось сказав.

Тома пильно поглянув на незнайомця.

– Мабуть, справа у випускних газах і атмосферному забрудненні. Усі навколо божеволіють.

– Ретельніше добирайте слова, юначе. З нас двох божевільний – ви. Ви розмовляли самі з собою.

Тома знизав плечима й рушив далі. Повернувши голову, побачив, що батько навіть не приховує втіхи.

– По-твоєму, це смішно?

– Визнай, це було доволі весело. Я ніби почув скетч Реймона Девоса8.

– Кого?

- Не зважай, ти надто молодий.
- Чому ти тут? Чому я бачу тебе і чую?
- Гадаю, відповідь «тому що» тебе не задовольнить. Тоді я б хотів зачекати, доки ми відстанемося до тебе. Там ти сядеш і вислухаєш мене. Слід поговорити.
- А потім ти даси мені спокій?
- Невже так нестерпно мене бачити?
- Я не це хотів сказати. Було так важко, коли тебе не стало. Ти займав стільки простору. Мама казала, що знадобиться час, що я проходитиму через різні стадії, але я й гадки не мав, що все аж так масштабно.
- Мати часто згадувала про мене після похорону?
- Ти усвідомлюєш, що це питання не має сенсу?
- У моєму стані усвідомлення – доволі абстрактна матерія. І що ти маєш на увазі, коли кажеш, що «я займав стільки простору»? Я тебе затьмарював?

Тома штовхнув двері під'їзду. Підняв голову до сходового майданчика і побачив, що батько сперся на перила останнього поверху.

- А я гадав, що привиди повільно сунуть і гуркотять ланцюгами! – зітхнув піаніст.
- Він зайшов до квартири, почепив сумку на вішак, узяв із холодильника пива й гепнувся на диван.

Батько вмовився у кріслі навпроти.

- Оця твоя звичка схрещувати ноги. Ти навіть уявити не можеш, наскільки вона дратує! Ще за твого життя варто було мені це побачити – і бажання розмовляти зникало.

- Я тут ні до чого. Я мав надто довгі ноги й не міг вирішити, що з ними робити. Які ще з моїх звичок тебе дратували?
- Що привело тебе сюди? Відчуття незавершеності?
- Не нахабній, Тома, я досі твій батько.
- Ти так наполегливо мене переслідуєш, що про це неможливо забути.
- Я повернувся, бо хочу попросити в тебе про важливу послугу. Якщо погодишся виконати її, обіцяю дати тобі спокій. Але спершу я хотів би дещо розповісти тобі про себе, якщо тебе це не образить, звісно.

У відповідь син промовчав, тому батько скипів:

- Чому ти сидиш, наче води в рот набрав, такий холодний і відсторонений? Ти на мене гніваєшся? Я дав тобі замало любові?

- Ти наче гора, на яку я повсякчас прагнув піднятися – і водночас боявся дістатися вершини. Ти ж був великим хірургом, що рятував життя, а я... я просто грав на піаніно.

- То й що? Ти наповнюєш життя красою. Якби ти тільки бачив, як публіка дивилася на тебе! Мене охопили гордість і зворушення. Так, я рятував кількох людей, але мені ніхто не аплодував після виходу з операційної. І не було чути вітань, щойно концерт скальпелів завершувався.

- А ти, виявляється, схильний до красномовства.
  - Переваги потойбіччя, – поважно відповів батько.
  - Гаразд, я тебе вислухаю, а потім ти даси мені поспати, бо я дуже виснажений. Обіцяєш?
  - Присягаюся! – батько вдав, ніби плює на підлогу. – Так-так, як же мені почати?
  - Може, поясниш свою присутність?
  - На жаль, не маю права. Мене позбавили його, коли дали цю маленьку відпустку.
  - Маленька відпустка... Як в армії?
  - Ні, але вважай так, якщо хочеш.
- Варто було батькові змовкнути, як Тома вибухнув сміхом.
- Ти закінчив кепкувати з мене? – поцікавився Реймон.

– І як тобі могло таке спасти на думку? Я посеред ночі розмовляю з привидом власного батька... Ну ж бо, продовжуй. Здається, мої печалі ще не завершилися, – додав він, витираючи очі тильним боком долоні.

– Ти потрібен мені, аби закінчити справу, від якої залежить моя вічність.

– Ну звісно, тепер усе зрозуміло! Тебе відрядили на землю, аби ти врятував людство, як колись рятував своїх пацієнтів. Такий собі Дон Кіхот. І ти вирішив, що син непогано впорається з роллю Санчо.

– Годі вже клеїти дурня, справа термінова.

– Що може бути термінового, коли ти мертвий?

– Одного дня ти зрозумієш, і сподіваюся, це трапиться якомога пізніше. То дозволиш мені все пояснити чи й далі перебиватимеш через кожне слово?

Тома погодився замовкнути. Він не сумнівався, що переживає чудернацький сон, від якого рано чи пізно прокинеться. Ця думка заспокоювала юнака, доки він слухав батька.

– Ми з твоєю матір'ю давно перестали бути справжньою парою.

– Теж мені новина. Ти пішов з дому за десять років до смерті.

– Я кажу про інші часи. Невдовзі після твого народження від нашого спільного життя не лишилося нічого, крім дружби.

– Дякую. Якби в мене був психіатр, то така інформація забезпечила б йому розкішну пенсію ще до кінця мого лікування.

– До твоєї появи на світ усе було інакше. У ті роки ми щиро кохали одне одного, але з часом віддалилися. Частково в тому є і моя провина.

– Що ти маєш на увазі, коли кажеш «частково»?

– Я зустрів іншу жінку.

– У тебе була інтрижка? Та невже. Ти, який мав бажання і хист спокушати все, що траплялося на твоєму шляху, вважаєш це одкровенням?

– Ти помиляєшся щодо мене. Я любив подобатися, але ласим до дівчат не був. А щодо мого великого кохання, я так і не зміг його прожити. Мабуть, саме тому воно і не згасло.

– Це та анестезистка з лікарні, яка дивилася на тебе голодними очима? Я завжди підозрював, що між вами щось є.

– Ти пам'ятаєш Віолетт?

– Щоразу, коли я приходив до тебе на роботу, вона гладила мені голову, неначе я пудель, сюсюкала й казала, що я – викапаний ти.

– Та ні, йдеться не про неї. Може, у нас і була маленька пригода, але вона минула без наслідків.

– Для тебе чи для мами?

– Будеш судити мене разом зі своїм психіатром, коли таки заведеш його, а поки що дозволь продовжити розповідь.

– Зеленоока педіатриня!

– Та годі! Я зустрів Камілла не в лікарні.

– Отже, Камілла. І де ви познайомилися?

– Пригадуєш морський курорт, куди ми їздили на літо?

– У дитинстві я всі канікули збирав мушельки в замуленому піску, катався на каруселі або на поні, грав у мінігольф – і завжди програвав, – пікнікував на узбережжі, поїдаючи запаси з маминого кошика... Були ще прогулянки навколо маяка, млинці в полуденну пору на терасі пляжного ресторанчика й партії в «Монополію», коли дощило... Я б мусив захворіти на амнезію, щоб забути таку монотонну рутину.

– Неправда, на канікулах ти розважався без кінця!

– Ти хоч раз запитував мене, чи справді я розважався без кінця?

Кинувши на сина обережний погляд, Реймон продовжив:

– Ось там ми і зустрілися.

– Страшенно радий про це дізнатися. І до чого тут я?

– Справа в тому, що збирання молюсків, каруселі, кінний клуб і поїдання млинців були для нас нагодою побачитися. Скажімо, ти був приводом для кожної з наших зустрічей.

– Ти використовував мене як прикриття? Це огидно!

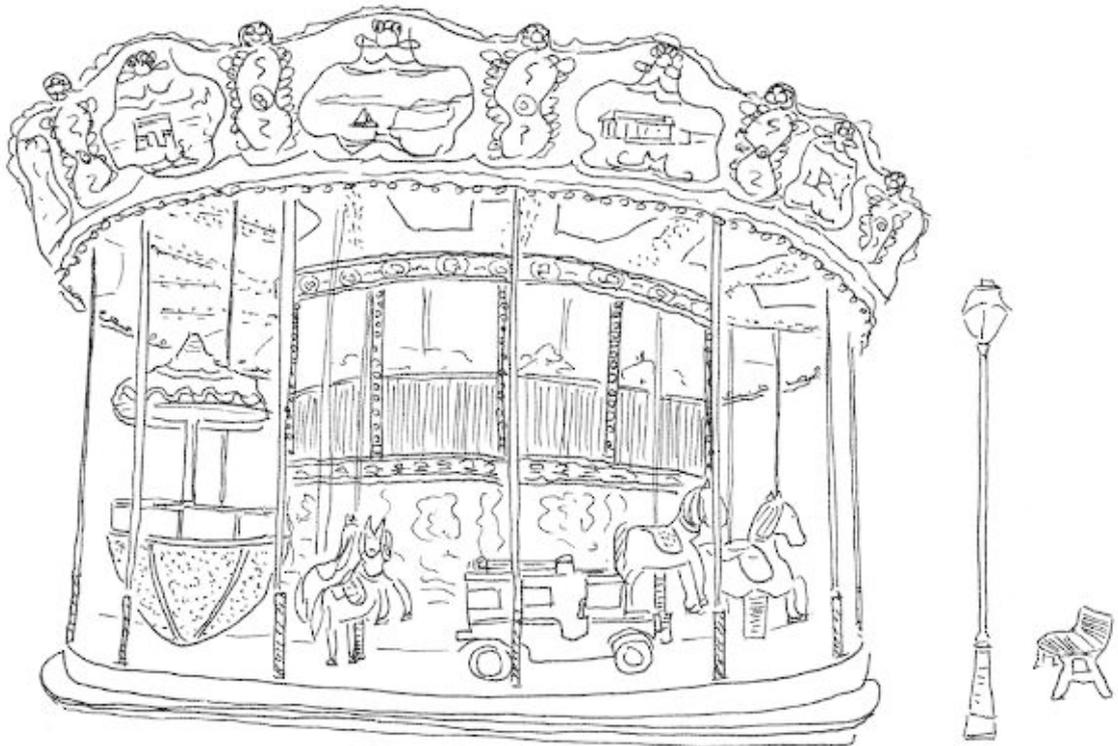
– Що ти там собі науявляв?! Ми не робили нічого поганого, Тома, ми мовчки кохали одне одного, щоб вас захистити. Часом потай брали одне одного за руку – і наші серця вискакували з грудей, а часом ненароком торкалися одне до одного, просто торкалися, хоча здебільшого обмінювалися ніжними поглядами.

– Не хочу знати подробиць! – не стримався Тома.

– Тобі вже не п'ять, ти міг би зробити над собою зусилля й вислухати мене, не перетягуючи ковдру на себе?

– Світ догори дригом. Хочеш дізнатися, що мені насправді подобалося в канікулах під тим тоскно-сірим небом? Нарешті ти був зі мною, а не в операційній із пацієнтами, що зазвичай поглинали всього тебе. Ми могли провести час разом, тільки ми удвох. Тому я не бажаю дізнаватися, що миті, які ти присвячував мені, були для тебе лише приводом для зустрічей із коханкою.

– Камілла не була моєю коханкою, вона втілювала в собі дещо значно більше. А ти, запитував ти хоч раз, чи мені весело, чи я щасливий, чи все в мене гаразд?

– Я був лише дитиною! – вигукнув Тома.

– Ти виріс, а я вмирав від самотності! – закричав у відповідь батько.

– А мама?

– Твоя мати тут ні до чого, і я тим паче. Тома, це було кохання з першого погляду. Такі речі неможливо пояснити, – уже тихіше мовив Реймон.

– Розмови з приви́дом батька – тим паче! Я хочу спати, а ти йди переслі́дує когось іншого – кого забажаєш, – але не біля мого ліжка.

– Як хочеш, продовжимо розмову завтра. Певно, концерт тебе виснажив. Зараз не найкращий час розповідати тобі про це все.

Тома підвівся й пішов до спальні. За крок до дверей озирнувся й кинув на батька злий погляд.

– Не буде жодного завтра, бо сьогоднішнього вечора не існувало, як і цієї розмови. Я переживаю жахіття, у якому мене навідали всі можливі болі й тривоги: Софі, ти, фальшиві ноти в «Плейелі», нестерпний погляд диригента, знічений вигляд Марселя. Я досі в мамі, сплю на дивані у вітальні, а коли прокинуся, нічого з цього не трапиться. Ми досі вшановуватимемо роковини твоєї смерті, я не зустрінуся з Софі, мій концерт іще не відбудеться, а про канікули з татом у мене лишаться тільки найкращі спогади.

* * *

6 «Сезар і Розалі» (фр. *César et Rosalie*) – французька драматична комедія Клода Соте 1972 р. У головних ролях – Ів Монтан і Ромі Шнайдер.

7 «Лідо» (фр. *Lido*) – паризьке кабаре на Єлисейських Полях, існує з 1946 р. Друге за популярністю після «Мулен-Руж».

8 Реймон Девос – франко-бельгійський гуморист, відомий словесними іграми, каламбурами, парадоксами й пантомімою.

4

Тома почав навпомацки шукати будильник. Охоплений дрімотою, молодик розплющив очі й усвідомив, що з обіймів сну його вирвав телефонний дзвінок. Він мляво потягнувся до смартфона й зиркнув на екран. Скидати виклик було марно: мати телефонуватиме, доки він нарешті не візьме слухавки.

Вона вилила йому у вухо цілу повінь слів. Її голос мав дар заспокоювати збентежену душу, тож, приклавши телефон до вуха, Тома слухав, вряди-годи перериваючи материну літанію бурчанням.

– Тобі вдалося відпочити?

– М-м-м...

– Мені прикро, що ти так погано почувався після косяка; дарма я легковажно поставилася до цього. Кожен реагує по-своєму. Твій батько мав бридку звичку сміятися з моєї алергії, вважав, буцімто вона існує тільки в моїй голові. Але чи в крові, чи в голові, а результат однаковий, правда ж?

– М-м-м...

– Розумієш, любий, для мене це часник. Варто самого лишень запаху часнику в страві – і я цілу ніч не сплю, точніше, не спить мій шлунок ...

– М-м-м...

– Ти мав жахливий вигляд, я так себе за це картала. Сподіваюся, побічні ефекти вже минули, а якщо ні, скористайся старими добрими засобами від похмілля. Немає нічого кращого за томатний сік, щоб зранку стати на ноги. Лимонний також згодиться. У будь-якому разі, попри кепське самопочуття, ти чудово виступав.

– М-м-м...

– Ми з хрещеною прийдемо тебе послухати сьогодні. Я простежу, щоб вона тобі не заважала. Не забудь, прошу, лишити для нас два квитки в касі!

– М-м-м...

– Вибач, я забагато базікаю. Це не Колетт складе мені компанію, а навпаки, я прийду разом з Колетт. Ми заскочимо обійняти тебе в гримерці. Знаєш, я так пишаюся тобою! Ніколи не стомлюся це повторювати. А котра зараз година? Тільки восьма? Господи, ще так рано!

– Так.

– Тоді засинай, любий, я тебе люблю. До вечора.

Тома кинув телефон на килим, широко розплющив очі, обвів поглядом кімнату і з полегшенням зрозумів, що її огортає тиша й золотавий серпанок ранку. Абсолютна самотність нарешті розбудила його чуття.

Якщо мати просила відкласти квитки, отже, вчора вона не приходила на його концерт, і неправдоподібного вечора не існувало. Ні концерту, ні збоїв, ні Софі. І головне – жодного привида. Перш ніж повністю насолодитися радістю, Тома підвівся й покликав батька.

– Тату? Тату, ти тут? Якщо ти десь заховався, щоб налякати мене, це не смішно.

У пам'яті зринув чудернацький спогад. Весела розвага, в яку вони з батьком грались із самого дитинства, полягала в тому, що слід було десь заховатися й раптово вискочити, налякавши іншого. Цей жарт з'явився, коли Тома було шість років, і ніколи не зникав. Вони ховалися за деревами на виході зі школи, в університетському гардеробі, у під'їзді будинків один одного, у кабіні ліфта, за кулісами концертних залів, навіть у лікарні, коли Тома вдавалося прослизнути під батьків стіл, змовившись із секретаркою. Будь-яке місце пасувало для втілення улюбленого жарту, тільки сцена й операційна були оголошені забороненими зонами.

– Тату? – ще раз покликав Тома, різко відчиняючи дверцята шафи, де зберігалися тільки валіза й пальто.

Він самотньо увімкнув кавоварку й уместився в куточку на кухні, щоб поснідати. У душі панувала легка бентега.

Стоячи згодом під потоками води, Тома відчув потребу з кимось поговорити, розповісти про свій сон, аби назавжди його забути.

Був у нього добрий приятель, можна сказати друг, Сільвен – психіатр і шанувальник музики. Тома чимало разів дарував йому квитки на концерти, тож чому б зараз не попросити про послугу? Тома зателефонував другові, щоб запросити його на обід. Сільвен дурним не був, тому зауважив, що голос у слухавці радше свідчить про бажання поговорити, ніж з'їсти стейк із картоплею фрі. Ресторан – не найкраще місце для того, щоб зняти тягар із душі.

– До речі, а тебе, бува, не сердечні справи непокоять? – поцікавився друг. – Розумієш, психіатр – не порадник з особистих питань.

– Тут інша справа, – запевнив його Тома, – і ти маєш рацію, краще нам зустрітись у спокійнішому місці. Те, що я тобі розповім, – абсолютне божевілля.

Заінтригований Сільвен призначив йому зустріч у своєму кабінеті ближче до полудня.

* * *

Тома вирішив сісти в крісло (його не тішила перспектива лягати на диван).

– Навіть якщо не йдеться про консультацію у звичному сенсі слова, ти ж зберігатимеш лікарську таємницю?

– Стриманість – це риса характеру, старий, але так, усе, що ти мені скажеш, лишиться в цих стінах. А тепер, якщо хочеш, щоб я тобі допоміг, розкажи, що привело тебе сюди.

Тома детально переповів усе, що пережив... чи гадав, що пережив.

Лікар уважно слухав цілу годину, не перериваючи, лише вряди-годи робив нотатки. Коли Тома закінчив, Сільвен попросив його власними словами сформулювати ще не поставлене запитання, яке змусило його терміново прийти до психіатра.

– Те, що я розповів тобі, позбавлено сенсу, однак воно видавалося абсолютно реальним. Як гадаєш, чи міг звичайнісінький косяк аж так пошкодити мої нейрони, щоб я збожеволів?

– Ніколи не говори про божевілля з психіатром, у нас на це слово табу. Ніхто не божевільний. Як тобі відомо, кожен має власне сприйняття реальності. Точніше кажучи, реальність суб'єктивна. Коли ти граєш перед глядачами, то фізично перебуваєш на сцені, але твоя свідомість – деінде. Твій мозок дистанціюється, наче уві сні, й те саме відбувається, коли ми поринаємо в дрімоту. А прокинувшись і відчувши, що сон іще зовсім поруч, ми намагаємося відділити істинне від хибного, а сон переслідує нас, доки не розтане.

– Який сьогодні день?

– Середа.

– Отже, вчорашній день таки існував!

– Кожне «сьогодні» має своє «вчора», друже, це беззаперечний факт! Але ти міг прожити день у гіпнотичному стані. Таке трапляється з багатьма людьми. Іноді триває якусь мить, неначе бентежне дежавю, а іноді трохи довше. Досить маленького емоційного шоку. Хімія нашого мозку повниться незбагненими ресурсами.

– Гадаєш, психотропна речовина могла мати такий тривалий ефект?

– Усе залежить від речовини. Але яким би потужним не був той косяк, не він спричинив твою проблему. Ти підсів на значно сильніший і серйозніший наркотик: юдейсько-християнське почуття провини.

– М-м-м...

– Чи дорікав тобі батько під час цієї сцени?

Тома кивнув.

– Я так і знав. І чим саме?

– Точно не впевнений, гадаю, щось про те, що я так ніколи й не спромігся поцікавитися, чи був він щасливий...

– Ось бачиш, варто лишень про це заговорити, як спогад розвіюється. А хто ще навідував тебе уві сні? До батьківської постаті повернемося пізніше.

– Я вже казав: Софі.

– Софі, з якою ти розійшовся, бо не зміг узяти на себе відповідальність і вибудувати з нею справжні стосунки.

– Так, зрештою, мабуть, – буркнув Тома.

– Але вона насправді цього бажала.

Тома знову кивнув.

– А хто ще?

– Мати і хрещена.

– Дві жінки, яких ти любиш усім серцем і яких ніколи не зміг би відштовхнути. Дві жінки, з якими ти ніколи не змагався, як це часто бувало з батьком.

– Я не бачу зв'язку.

– А я бачу. І все, більше нікого?

– Ніби нікого. Був іще перехожий на вулиці. Його слова не мали сенсу, але вони розважили мого батька. Тато зробив алузію на якогось гумориста, зазначивши, що я надто молодий, аби його знати.

– Може, ти і надто молодий, але наділений дуже ясным розумом, який скористався великим перехожим, щоб нагадати тобі про дитячі травми. Це втілення неухважності дорослих, які не чують того, що їм кажуть діти. Гадаю, ти розумієш загальну ідею. Тепер тобі краще?

– Можливо, але досі лишається невеликий сумнів.

– Тоді поставлю ще одне запитання, аби повністю тебе заспокоїти: ти певен, що не пропустив нікого з тих, про кого згадував?

– Диригента?

– Диригент! Утілення влади – і не будь-якої. Він єдиний, хто, на твою думку, може оцінювати твою майстерність і схвалювати її. Пригадую, в наші шкільні роки в тебе було чимало проблем з авторитетами. Ми вже наближаємось до мети, але декого бракує, і не випадково ти досі його не назвав.

– Сільвене, щиро, я гадки не маю.

– Ну, звісно, себе розгледіти найважче. Подумай іще.

– Марсель?

– Точно. Марсель, світлотехнік. Він вмикає і вимикає світло, а також доповнює всі свої фрази словами «Повірте мені».

– А до чого тут узагалі Марсель?

– Марсель – це твоя свідомість. Твоє Я і Над-Я, що постійно перебувають у конфлікті. І все це жахіття, яке видається тобі настільки реальним і віринає, ніби випадково, на роковини батькової смерті, – це нагадування свідомості, яка каже тобі: «Мій маленький Тома, ти ще не до кінця відплакав по батькові, і навіть якщо Марсель каже “Повір мені”, Над-Марсель радить йому не вірити, адже тобі ще слід пройти довгий шлях».

– Усе це сказав мені Марсель?

– Так, – поважно відповів психіатр.

– Якщо ти вважаєш, що він мені таке сказав, я тобі вірю.

– Ось бачиш, ти замикаєш коло. Ти віриш мені, віриш Марселю, віриш абсолютно всім, але зараз головне, щоб ти повірив у себе, прийняв, що поруч більше немає батька, який може тебе захистити, а також прийняв власну смертність і більше не боявся заводити стосунки з

якоюсь новою Софі. Я б із радістю провів весь день у твоєму товаристві, але на мене чекають інші пацієнти, і їхні стани значно складніші за твої. Розважся сьогодні ввечері. Ти не гратимеш фальшиво, твоя мати буде на сьомому небі, і ні Софі, ні привид твого батька не переслідуватимуть тебе.

– Я тобі щось винен? – запитав Тома, підводячись.

– Яюсь пригостиш обідом. Але якщо тобі вдасться роздобути квитки на концерт Верді в Опері Гарньє, моя вдячність не знатиме меж.

Сільвен провів Тома до дверей кабінету, поплескав його по плечу й запевнив, що скоро все налагодиться, якщо досі не налагодилося.

На вулиці Тома відчув, що йому навіть іти легше стало. Щоб позбутись останніх сумнівів, він узяв до рук телефон і набрав свою колишню дівчину.

– Тома? – здивовано відповіла Софі.

– Вибач, я не хотів би заважати, особливо якщо ти не сама, але маю поставити тобі нагальне питання. Надовго не затримаю. Чи приходила ти вчора до мене в гримерку після концерту? Не можу збагнути, чи було це частиною ілюзії, чи істиною. Я схилиюся до варіанту з маренням. Ти видавалася абсолютно реальною, чесно кажучи, мала чудовий вигляд, але те, що ти казала, було настільки неправдоподібним, що я засумнівався, прокинувшись сьогодні зранку. І хоча твій візит не став окрасою програми того сюрреалістичного дня, він у певному сенсі вплинув на атмосферу, тому я просто хотів позбутися сумнівів. Розумієш?

Запала тиша. Тома запитав себе, чи не кинула дівчина, бува, слухавку.

– Софі?

– Я тут, – прошепотіла вона. – Знаєш, Тома, певно, я утнула величезну дурницю, відпустивши тебе. Слід було проявити терплячість. Навряд чи мені трапиться багато таких божевільних геніїв, як ти. Не знаю, правда, добре це чи погано для мене.

Цього разу дівчина поклала слухавку.

Тома зауважив, що вона так і не відповіла на його запитання... Або ж він хибно його сформулював.

Чоловік рушив далі й дійшов висновку, що краще більше про це не думати, забути про гіпнотичний, за визначенням Сільвена, день, і головне – зосередитися на вечірньому концерті.

Сонячні промені осявали терасу кав'ярні «Два маго»⁹. Тома одразу ж примостився там, щоб насолодитися погодою, і замовив салат.

Доки офіціант побіг на кухню, Тома вирішив піти купити собі газету в кіоску за два кроки від закладу. Потім повернувся на місце й подякував парі за сусіднім столиком, яка простежила за його курткою і сумкою.

Він спокійно цмулив пиво, аж раптом почув за спиною свист.

– Ото вже дурниць наплів твій психіатр, ну справді ж! Якщо твоя свідомість має таке саме пузо, як добрий Марсель, то, певно, важкі в тебе думки. Та щоб вони скисли, всі ці твої Я і Над-Я.

Тома навіть не намагався відповісти батькові. Він оплатив рахунок, натягнув куртку, безтурботно взяв газету й перетнув бульвар Сен-Жермен, щоб підійти до зупинки таксі. Сів у «шкоду» й попросив водія доправити його до концертної зали «Плейель».

Коли машина їхала вулицею Бонапарта, на сидінні біля водія вигулькнув Реймон і повернувся до Тома.

– Почнімо з того, що між тобою і мною ніколи не було суперництва, до того ж у тебе не було жодних проблем із авторитетами за роки навчання в школі. Я ж протирав штани на всіх тих батьківських зборах.

– Це мама протирала там штани, а не ти! – виправив його Тома.

– Ні, ну серйозно, травми дитинства? Чому тоді не вивихи юності? Або виразки старості? Я б міг чимало про них розповісти, це хоча б якась конкретика. У моїй роботі не було нічого суб'єктивного, тільки факти: ми ріжемо або не ріжемо, потім накладаємо перев'язку – і все, крапка.

Тома повернувся до вікна й почав наспівувати щось собі під ніс, ніби дитина, яка не хоче слухати, що їй кажуть.

– Бажаєте, щоб я увімкнув радіо? – запитав збентежений водій.

– Ні, це не допоможе, – відповів Тома. – Значно більше користі буде від тиші.

– Це камінь у мій город, так? – поцікавився батько.

– А в чий же ще? Ти хіба не чув, як Сільвен пояснював, що я ще не відплакав за тобою?

А коли ти говориш про суперництво... Твої слова щодо психіатрів жалюгідні.

– У вас психіатричні проблеми? – знов озвався водій із тривогою в голосі.

– Ось бачиш, що ти провокуєш! – буркнув батькові Тома.

– Я нічого не провокував, це ви до мене заговорили, – заперечив таксист.

– А хто з нас двох сьогодні зранку кликав іншого? «Тату? Тату?» Я спеціально зник, щоб дати тобі поспати спокійно. Тебе мати розбудила, а не я.

– Розбудила від жахіття, що, як я гадав, скінчилося!

– Оскільки ми зараз на набережній, я можу повернути до лікарні Помпиду, якщо бажаєте, – запропонував водій. – Дістанемося за десять хвилин, дорога вільна.

– Щиро дякую, та мені не потрібно до лікарні.

– Звісно, як хочете, але вигляд у вас не дуже. Щоб жодних нападів у моєму таксі.

– Перепрошую, я повторюю текст театральної п'єси.

– Ох, тепер зрозуміло, – з полегшенням зітхнув водій. – А що за п'єса? Моя дружина обожнює театр.

– «Татусь-гіпнотизер»... Трохи складна історія про стосунки батька з сином.

– Ну ж бо, дуркуй, – втрутився Реймон, – насміхайся з мене. Якщо тобі хотілося вбити батька, як люблять казати психіатри, ти досягнув свого, я вже мертвий.

– Дуже смішно!

– О, так це ж іще краще, – відгукнувся водій. – Бо п'єси часом такі похмурі. Але що поробиш: моя дружина обожнює театр, а я обожнюю дружину. А з ким ви граєте?

– Якби ж я знав!

– Ви будете самі на сцені?

– У певному сенсі так.

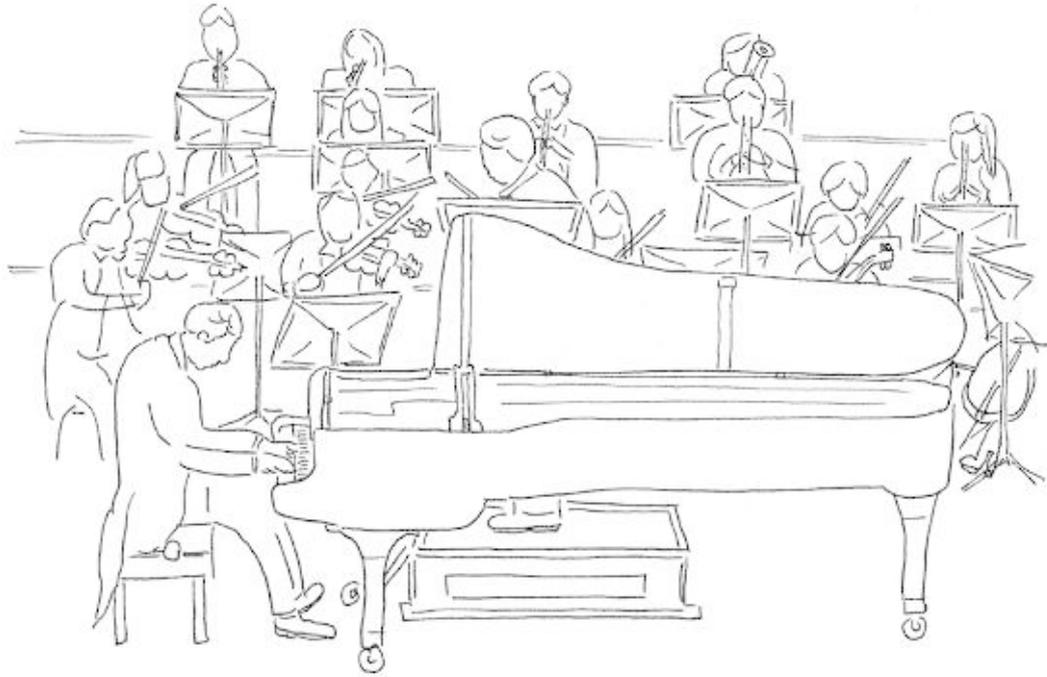
Тома змовк, а його батько, насупившись, склав руки й дивився на дорогу.

Коли машина запаркувалася перед залом «Плейель», водій повернувся і попросив у Тома автограф, повертаючи решту.

До службового входу батько підійшов разом із Тома.

– Гарзд, я залишусь тут і не приходитиму на виступ, щоб тобі не заважати, але потім ти мусиш мене вислухати. Мені справді потрібна твоя допомога. Ти мій син, мені більше немає на кого покластися, а час не стоїть на місці.

Помітивши збентеження в батьковому погляді, Тома здригнувся. За все життя він не бачив такої туги в його очах. Професор був гордим чоловіком, одним із тих, хто приховує свої печалі, хто за всяких обставин каже, що все гарзд, а його син краще за будь-кого знав, що наразі це не так.

– Добре, – відповів він. – Зустрінемося тут після концерту, поїдемо до мене; цього разу я тебе вислухаю.

Батько обійняв Тома – і піаніста охопила ніжність. Спершу він завагався, але тоді також обійняв старого, враз відчувши дивний, але приємний спокій.

Таксист, спостерігаючи за сценою на віддалі, завів машину й вигукнув:

– Ох уже ці актори! Ще ті диваки.

* * *

9 «Два маго» (фр. *Les Deux Magots*) – літературна кав'ярня-ресторан у паризькому районі Сен-Жермен-де-Пре. Заклад прославився завдяки частим візитам Поля Верлена, Артюра Рембо, Стефана Малларме та багатьох інших.

5

Батько чекав біля службового виходу, спершись об вуличний ліхтар. Тома завмер на мить, щоб подивитися на його незмінний плащ, з-під якого стирчали фланелеві штани й бездоганно начищені мокасини. Реймон підняв голову й ніжно всміхнувся.

- Усе добре минуло? – запитав він.
- Без жодної фальшивої ноти, – відказав Тома.
- Мати була в гарному настрої?
- Звідки ти знаєш, що вона приходила до мене, якщо лишався надворі?
- Я бачив, як вона заходила, – буркнув Реймон.
- Ну звісно. Поквапмося, я стомився.

Тома рушив до станції метро.

- Ми не повертаємося на таксі? – захвилювався Реймон.
- По-твоєму, я купаюся в золоті?
- Я б із радістю тебе спонсорував, але мій банківський рахунок закрито, – пожартував Реймон. – Мене жахає метро, але якщо іншого вибору в нас немає...

Попри пізній час, вагон був переповнений. Тома зробив пересадку на станції «Вільє» і знайшов вільне місце, доки потяг не заповнився на «Сен-Лазар». Батько стояв поруч, йому навіть за поручні триматися не доводилося.

– Підведися, – прошепотів Реймон, вказуючи на літню пані, що хиталася на слабких ногах.

Тома підскочив з лавки й запропонував їй сісти.

– Перепрошую, я замислився.

Жінка всміхнулася до нього і з полегшенням сіла.

– Дякую, що попередив, – прошепотів батькові Тома. – Я справді її не помітив.

– Та начхати на стару; з такими набряклими артеріями вона догори очима, до землі плечима, повір моему досвіду. Але чарівна молода жінка, що сидить навпроти, ти її бачив? Завдяки мені вона тебе помітила, особливо твою галантність. А з такою усмішкою вистачить єдиного слова – і рибка в сітці.

Тома вирішив за краще не відповідати, щоб не скидатися на божевільного в переповненому метро. Привид хірурга розчаровано зітхнув, коли красуня вийшла на станції «Опера», злегка торкнувшись Тома.

– Треба мені взятися за твоє виховання; вона ще й на «Опері» вийшла! Мабуть, балерина.

– А якби вона вийшла на «Сен-Лазар», то, певно, була б начальницею вокзалу? – запитав

Тома.

– Даруйте? – мовила літня пані.

– Та нічого, я сам із собою розмовляю, – збентежився він.

– Усе гаразд, зі мною постійно таке трапляється.

Батько скрушно похитав головою.

* * *

Повернувшись додому, Тома поклав речі й, важко зітхнувши, гепнувся на диван.

– Ти міг би принаймні вдати. Невже й справді настільки не радий мене бачити?

- Звісно, радий.
- Але якщо ти в цьому зізнаєшся, то змушений визнати, що я справді тут.
- Мені важко було пережити довгі тижні та місяці після твоєї смерті. Я вже починав звикати до твоєї відсутності.
- Розумію.
- Ні, не розумієш. Втративши тебе, я наче поринув у прірву. До речі, коли я розмовляв із твоєю фотографією, ти мене чув?
- Реймон пропустив повз вуха це питання, просто ніжно всміхнувшись до сина.
- Де ти був увесь цей час?
- Гадки не маю; мені також важко було прощатися з життям, а розлучатися з тобою – ще складніше.
- Як воно, на тому світі?
- Тома, – серйозно мовив батько. – Я не маю права це обговорювати. А якби й мав, навряд чи зміг би пояснити. Скажімо так, це інакше.
- Ти щасливий там, де перебуваєш зараз?
- Я більше не хворію на ревматизм, це вже прогрес, а з твоєю допомогою я дійсно міг би стати щасливим.
- З моєю допомогою?
- Так, завдяки маленькій послугі, про яку я вже згадував.
- Це пов'язано з тією жінкою?
- Камілла! Я був би нескінченно вдячним, якби ти називав її на ім'я, – відповів хірург, уможовлюючись на клавіші піаніно. – Коли я думаю про все, що ми не прожили, про час, який нам треба надолужити...
- Так, знаю, це через мене, ти вже казав.
- Не лише. Просто в ті дні так справи не робилися.
- Он як. Ти справді повернувся, щоб переслідувати мене. Сільвен недооцінив масштаб збитків.
- Забудь уже про цього дурисвіта. Ти розповідаєш йому, що бачив людину, яка повернулася з того світу, а він слухає у піввуха, веде світську бесіду й навіть не переймається тим, щоб оглянути тебе. Міг би хоча б тиск виміряти, невже це так складно? Якби пацієнт, а тим паче друг, прийшов і розповів мені таке, я б негайно відправив його на обстеження.
- Це професійна рекомендація? Ти гадаєш, мені варто звернутися по допомогу? – стурбовано запитав Тома.
- Так, професійна рекомендація, але стосується вона радше твого друга-психіатра. Ти в чудовій формі, і мізки в тебе на місці. Гадаєш, я не оглянув тебе ретельно, щойно повернувся? Так, пика втомлена, але не виснажуватись у твоєму віці – це ображати саме життя. Я у тридцять п'ять років тижнями працював цілодобово – і нічого, не помер.
- Та ні, таки помер, – відказав Тома.
- Годі, прояви хоч трохи поваги. Наскільки мені відомо, я добре тримав удар. Запевняю, у тебе все добре зі здоров'ям. Якщо викличеш швидку й поясниш, що базикаєш із батьковим привидом, то тебе оглядатимуть уже в клініці Святої Анни10.
- «А так же і є», – подумав Тома. Батько сприйняв його мовчання як дозвіл продовжувати далі.
- Камілла нещодавно померла, – мовив він, опустивши голову, ніби враз занурився в задуму. – Ти що, так і мовчатимеш?
- А що я, по-твоєму, маю сказати? Шкода, що вона померла, але я її не знав.
- Вистачило б і доброго слова. Тепер, опинившись по цей бік, ми вирішили нарешті возз'єднатися... назавжди.

– Страшенно радий за вас, але як це стосується мене? Хоча знаю: того дня, коли не стане мами, мої страждання навіть не зможе полегшити думка, що ви тепер разом.

– Годі лицемірити, ти першим казав, що наше розлучення стало для тебе полегшенням.

– Гаразд, але до чого у ваших планах на вічність я?

– Оскільки ти вже заговорив про вічність... хоча це поняття дуже відносно... щоб ми змогли її розділити, нас потрібно з'єднати.

– Даруй?

– Перемішати, якщо так тобі більше подобається. Ти мусиш лише пересипати суміш з однієї урни в іншу й добре потрусити. Щойно наш попіл розвіють, ми станемо вільними й навіки поєднаними. Не дивись на мене так, це не я запроваджував світовий порядок і точно не я встановлював правила. Звісно, нас можна було поховати поруч, але, по-перше, для мене це вже надто пізно, а по-друге, навіщо задовольнятися халабуду, якщо можна отримати велетенську терасу з виглядом на море?

– Яка халабуда?

– Могила або склеп! Не кажучи вже про сусідів навколо. Ми з Каміллою хочемо провести вічність на свіжому повітрі. Я ж не прошу тебе зняти місяць із неба.

– А що саме ти в мене просиш? – затамувавши подих, запитав Тома.

– Це простіше нікуди. Через три дні Каміллу ховатимуть. Тобі треба лише прийти на церемонію, зачекати на кремацію, а потім якось конфіскувати її урну, змішати мій попіл з її – і вуаля, справу зроблено.

– Ти забув сказати, що треба ще добре потрусити, – насмішкувато додав Тома.

– Це самоочевидно.

– Отже, підіб'ємо підсумки. Ти хочеш, аби я приперся на похорон не знайомої мені жінки, яка була твоєю коханкою, і викрав те, що лишиться від її земної оболонки, з-під носа в її родини.

– Точно!

– Краще б ти попросив місяць, його було б легше зняти з неба. І де ж відбудеться її похорон? – іронічно запитав Тома.

– У Сан-Франциско.

– Ну звісно, – видихнув він.

– Чому ти постійно повторюєш це «ну звісно», ще й таким дивним тоном?

– О, то справа в дивності мого тону?

– Звісно, ти якось дивно реагуєш.

– Мабуть, якби її ховали на цвинтарі Пантен чи на Пер-Лашезі, це було б надто просто, так?

– Необов'язково. І взагалі, я тут ні до чого. Повір, це не я відправив її жити так далеко. Ми були надзвичайно обережні, але зрештою її чоловік усе пронюхав і забрав нас одне в одного. Він домовився на роботі, щоб його перевели до Каліфорнії. Егоїстично вирвав з коренем усю родину.

– На мою думку, він учинив сміливо: залишив усе заради кохання й подався на край світу, щоб захистити свій шлюб.

– Не заради кохання, а через ревності!

– Якщо ця жінка так тебе кохала, то що змусило її поїхати за ним?

– Її донька. І ти. Через тебе я залишився в Парижі.

– Я вже й забув, що зруйнував тобі життя.

– Я такого не казав – та й ніколи так не вважав. У будь-якому разі він нічого не досягнув, розлучивши нас.

– А ти звідки знаєш?

– Коли вона поїхала, я мусив узяти на себе всю відповідальність, адже дозволив їй піти, не наважившись покинути твою матір і тебе. Я не хотів мучити Камілла, а тому багато місяців мовчав. Це мовчання кожен день дорого мені коштувало і завдало ще більше болю, коли ми їхали відпочивати. Якби Камілла знову закохалась у свого чоловіка, вона б не написала мені першою і ми б не листувалися двадцять років.

– Ти розповідав про наше життя чужій жінці?

– Я розповідав їй про своє життя, багато чого справді стосувалося тебе, але не все.

– А її чоловік? Чим він займався після переїзду? Не відповідай, сам не знаю, навіщо поставив це запитання.

– Колись він був авіаконструктором, а на хвилі розвитку інформаційних технологій у Силіконовій Долині став мультимільйонером. Трохи вульгарно, але кожен робить, що може.

– Ти його знав?

– Звісно. Сумна банальність. Ми часто перетиналися на відпочинку і сподобалися один одному. Іноді вечеряли всі разом. Про тебе і їхню доньку дбала одна й та сама няня. Це тривало, доки ми з Каміллою не визнали своє кохання.

– А ваші парні вечори були цікавенькими. Двоє коханців і двоє рогоносців, серед яких і мама.

– Спершу проживи власне життя, а потім уже засуджуй мене. Ти повіриш, якщо я скажу, що наше кохання було цнотливим?

– Якщо ти так кажеш, тату, чому б мені тобі не повірити? Наша розмова переповнена іншими абстракціями, які мені не до снаги перетравити.

– Тома, послухай мене! Якщо чоловік Камілли розвіє її попіл до того, як ти встигнеш виконати моє прохання, усе буде скінчено.

– Що буде скінчено?

– Ми. Камілла не змогла стати жінкою мого життя, але я хочу, щоб вона стала жінкою мого посмертя, і для цього потрібен ти.

– А думку самої Камілли ти запитував? Що тобі відомо про її останню волю?

– Ми переписувалися двадцять років, невже ти гадаєш, що мені не відома її остання воля?

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.